

A m. kir. csendőrség rehabilitálásának kérdése a rendszerváltást után

Az Alkotmánybíróság 44/1991. (VIII. 28.) sz. határozata és Dr. Zlinszky János alkotmánybíró párhuzamos véleménye

1987-ben a Minisztertanács 86/1987. számú rendelete minden, a mellékletben fel nem sorolt, 1960. január 1-je előtt kibocsátott kormány, illetve minisztertanácsi rendeletet hatálytalanított. Mivel a mellékletben nem szerepelt az 1.690/1945. ME sz. rendelet, ezzel "de jure" már a Grósz Károly vezette Minisztertanács eltörölte a Magyar Királyi Csendőrség felosztatását, és kollektív bűnösségét kimondó paragrafusokat!

A testület egykori tagjai azonban valódi változásokat csak a rendszerváltást követően kezdtek érezni. Ekkor gyors egymásutánban jelentek meg a testületet, illetve annak egykori állományát rehabilitáló határozatok. 1990. november 21-én a 93/1990. sz. Kormányrendelet intézkedett az 1945 és 1963 között törvénysértő módon elítéltek nyugdíjsökkenésének megszüntetéséről, illetve társadalombiztosítási és munkajogi helyzetük rendezéséről.

Az áttörésre 1991-ben került sor. Augusztus 28-án az Alkotmánybíróság 44/1991. számú határozata alkotmányellenessé nyilvánította az 1690/1945. ME sz. rendeletet, szeptember 2-án a 112/1991. számú Kormányrendelet pedig enyhítette a volt közszolgálati alkalmazottakat, köztük az egykori csendőröket érintő nyugdíj jogi hátrányokat. A folyamat lezárásaként jelent meg az 1992. évi XXXII. törvénycikk az életüktől és szabadságuktól politikai okokból megfosztottak kárpótlásáról. Meg kell itt jegyezni, hogy a testület kollektív rehabilitálása mellett a rendszerváltást követő intézkedések csak azokra vonatkoztak, akiket koholt vádak alapján ítélték el, vagy fosztották meg nyugdíjuktól. A csendőrség állományának azt a kisebb részét, akik valóban háborús, illetve emberiség ellenes bűntetteket követtek el, nem rehabilitálták.

I.

Az Alkotmánybíróság 44/1991. (VIII. 28.) sz. határozata

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága Ü. S., Sz. B., L.I., dr. B. F., B. I., S. F., dr. H. T., H. M. és dr. M. I. indítványozóknak a csendőrség felosztatásáról és az államrendőrség megszervezéséről szóló 1690/1945. M. E. rendelet, illetve a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény végrehajtásáról szóló 17/1975. (VI. 14.) MT rendelet, illetve 89/1990. (V. 1.) MT rendelet vonatkozásában alkotmányellenesség megállapítása és a fenti jogszabályok megsemmisítése iránt beadott indítványa, illetve alkotmányjogi panasz alapján az egyesített ügyekben dr. Zlinszky János alkotmánybíró párhuzamos véleményével meghozta a következő

határozatot:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a társadalombiztosításról szóló 89/1990. (V. 1.) MT rendelet 150. §-a alkotmányellenes, ezért azt a jogszabály kihirdetése napjára visszamenő hatállyal megsemmisíti és feljogosítja az alkotmányellenesnek talált jogszabályi rendelkezés által érintetteket, hogy alkalmazásának felülvizsgálatát utólag kérhessék és igényüket az 1975. évi II. törvény 98. § (1) bekezdése szerint érvényesíthessék.

Egyebekben az Alkotmánybíróság az indítványokat elutasítja.

Sz.B., L.I., dr.B.F., B.I., S.F. és dr.M.I. alkotmányjogi panaszát az Alkotmánybíróság visszautasítja.

Az Alkotmánybíróság a határozatot a Magyar Közlönyben közzéteszi.

Indokolás

Ü. S., Sz. B., Sz. J. és dr. H. T. indítványozók kérték, hogy az Alkotmánybíróság az 1989. évi XXXII. törvény 1. § b) pontja alapján vizsgálja meg a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény végrehajtásáról szóló 17/1975. (VI. 14.) MT rendelet 124. §-ában, illetve annak időközbeni hatályon kívül helyezése folytán a 89/1990. (V. 1.) MT rendelet 150. §-ában foglalt azon rendelkezés alkotmányellenességét, amely szerint a csendőrség volt tagjának a csendőrségi és az ezt megelőző közszolgálati idejét csak akkor lehet szolgálati időként figyelembe venni, ha a volt csendőrt az 1690/1945. (V. 10.) M. E. rendelet szerint létesített bizottság igazolta, és e rendelkezést mint alkotmányellenest semmisítse meg. H. M. és dr. M. I. kérte az 1690/1945. M. E. rendelet, Ü. S. ugyanezen rendelet 1. § (3) bekezdése és 2. § (5) bekezdése alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését. Ü. S. az általa kifogásolt jogszabályi rendelkezések visszamenőleges hatályú megsemmisítését kérte.

Sz. B. indítványozó egyben egyedi ügyében alkotmányjogi panasszal is élt, mert az 1941. október 13-tól 1943. október 20-ig töltött sorkatonai idejét közszolgálati időnek minősítette a Kaposvári Társadalombiztosítási Bizottság, így annak szolgálati időként való beszámítását megtagadta. Az indítványozó e határozat ellen keresettel fordult a bírósághoz, amely első- és másodfokon a keresetet elutasította a 17/1975. (VI. 14.) MT rendelet 124. §-a és a 3/1975. (VI. 14.) SZOT Szabályzat 72. § (1) bekezdésének g) pontja alapján.

L. I., dr. B. F., B. I. és S. F. egyedi ügyekben, illetve dr. M. I. elhunyt édesapja ügyében szintén alkotmányjogi panaszt nyújtottak be, azonban nem bizonyították, hogy az 1989. évi XXXII. törvény 48. § (1) és (2) bekezdése szerinti feltételnek megfelelnek, azaz hogy egyéb jogorvoslati lehetőségüket már kimerítették, illetőleg más jogorvoslati lehetőség nincs számukra biztosítva, illetve hogy az alkotmányjogi panaszt a jogerős határozat kézbesítésétől számított hatvan napon belül nyújtották be. Az Alkotmánybíróság létrejötte előtt jogerős határozattal lezárt ügyekben az alkotmányjogi panasz benyújtásának határideje 1990. március 1. volt. Az alkotmányjogi panasz benyújtásának lejártát nem szakítja meg a rendkívüli jogorvoslat igénybevétele vagy az adott ügy elbírálása után ismételten megindított, érdemi vizsgálatot nem tartalmazó eljárás. Az

Alkotmánybíróság a fenti alkotmányjogi panaszokat visszautasította, az azt benyújtók indítványát pedig jogszabály alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára vonatkozó indítványként kezelte.

H.M. indítványát apósa, ügyében terjesztette elő. Mivel képviseleti jogosultságát nem igazolta, az Alkotmánybíróság indítványát nem alkotmányjogi panaszként, hanem jogszabály alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára vonatkozó indítványként bírálta el.

I.

Az 1690/1945. M. E. rendelet 1. § (1) bekezdése " megállapítja a csendőrségnek, mint testületnek a felelősségét " és az 1. § (3) bekezdése szerint a " volt csendőrségi személyeknek és hozzátartozóiknak illetmény,- nyug- és kegydíj igénye megszűnik...". Az 1. § (3) bekezdés a) - c) pontjai tartalmazzák azon kivételeket, amelyekre a fenti szankció nem vonatkozik: olyan csendőrségi személyekre, akiket a volt csendőrségi személyek igazolására alakult különleges igazoló bizottság igazolt, illetve azon elhalt csendőrségi személyek özvegyére és árváira, akik életben létük esetén igazolhatók lettek volna (1. § (4) bekezdés és 3. § (4) bekezdés).

A jogszabály 2. § (1) bekezdése kimondja, hogy " a volt csendőrségi személyek az intézmény megszüntetése folytán általános igazolási eljárás alá nem esnek. Egyes tagjai, vagy közegei azonban saját kérésükre különleges igazolási eljárás alá vonhatók ".

A 2. § (5) bekezdése szerint a kérelemre igazolási eljárás alá vont személyek vonatkozásában " a bizottság " igazolt " határozatot hoz, ha a volt csendőrségi személy bebizonyítja, hogy

a) a németellenes ellenállási mozgalomban személyesen és hatékonyan résztvett vagy

b) az ország felszabadulása előtt működött magyar kormányok törvényeivel, rendeleteivel, intézkedéseivel és utasításaival tevőlegesen vagy szolgálati mulasztásokkal szembe fordult vagy

c) bár szolgálatát ellátta, tényleges segítséget nyújtott demokratikus szervezkedéseknek vagy azokban résztvevő egyéneknek."

A rendelet 1. § (4) és 3. § (4) bekezdése az időközben már elhalt volt csendőrök özvegyeinek és árváinak igényére a fentiekkel azonos szabályok alkalmazását írja elő. Az 1690/1945. M. E. rendeletet a 86/1987. (XII. 29.) MT rendelet 2. §-a hatályon kívül helyezte.

A 17/1975. (VI. 14.) MT rendelet 124. §-a, majd az e jogszabályt hatályon kívül helyező 89/1990. (V. 1.) MT rendelet 150. §-a szerint változatlan szövegezésben: " A csendőrség volt tagjának a csendőrségi és az ezt megelőző közszolgálati idejét csak akkor lehet szolgálati időként figyelembe venni, ha a volt csendőrt az 1690/1945. (V. 10.) M. E. számú rendelet szerint létesített bizottság igazolta."

II.

A. Az indítványozók álláspontja szerint a 17/1975. (VI. 14.) MT rendelet 124. §-ában és a 89/1990. (

V. 1.) MT rendelet 150.§-ában hivatkozott 1690/1945. M. E. rendelet a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről kollektív felelősségrevonást és büntetést alkalmazott, egyéni vétkesség megállapítása, büntető ítélet nélkül írt elő joghátrányt a csendőrség volt tagjaival szemben. A szankció alkalmazására az indítványozók szerint jogellenesen, visszamenőleges hatállyal került sor, hiszen a hatályos magyar jog szerint nem volt bűncselekmény a csendőrség tagjának lenni. Ugyanakkor az indítványozók úgy vélték, hogy helyzetük kedvezőtlenebb - és ezért hátrányos megkülönböztetésben részesülnek -, mint azoké, akiket büntető eljárás során elítéltek, hiszen az utóbbiak kérhetik a büntetőjogi következmények alóli mentesülésüket.

Az indítványozók sérelmesnek találták a rendelkezésnek azon részét is, amely nem csak a csendőrségi, hanem az azt megelőző közszolgálati idő szolgálati időként való beszámítását is megtagadta a nem igazolt volt csendőrök esetében, mivel a 89/1990. (V. 1.) MT rendelet 150. §-a így a rendelet 146. § szerint az állami közszolgálatok szinte teljes körére vonatkozik. Az indítványozók szerint például a rendőrség és honvédség kötelékében szolgáltak közül hátrányos megkülönböztetésben van részük azoknak, akik - akár rövid ideig is - csendőrként is szolgáltak, míg az 1945 után állami, belügyi szolgálatban eltöltött idő beszámítására vonatkozóan nincs érvényben ilyen testületi megkülönböztetés.

Az igazolási eljárással kapcsolatban az indítványozók megjegyezték, hogy legtöbb esetben arról nem értesültek annak nem kötelező jellege miatt, illetve arra hadifogság és internálás után már nem volt alkalom. Az igazolási eljárásban az igazoltság feltételeit is sérelmezték az indítványozók, mert a jogszabály az igazolást szerintük szinte lehetetlenné tette azzal, hogy a volt csendőrnek aktív ellenálló magatartást kellett bizonyítania.

Mindezek alapján az indítványozók szerint a 17/1975. (VI. 14.) MT rendelet 124. §-a megalkotásakor már az Alkotmány akkori, az emberi jogok tiszteletbentartását előíró 54. §-ába és a törvény előtti egyenlőséget biztosító 61. § (1) és (2) bekezdésébe ütközött, míg a 89/1990. (V. 1.) MT rendelet 150. §-a az Alkotmány 57. § (1) - (4) bekezdéseibe és 70/A. §-ába, valamint az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 26. cikkébe ütközik.

Az indítványozók véleménye szerint a Kormány a 17/1975.(VI. 14.) MT rendelet 124. §, illetve a 89/1990. (V. 1.) MT rendelet 150. § sérelmezett rendelkezéseivel a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény 54. §-ában foglalt szolgálati idő meghatározással ellentétes szabályozást alkotott, és ez az Alkotmány 35. § (2) bekezdésébe és a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 5. § j) pontjába és 15. § (2) bekezdésébe ütközik.

A törvény 57. §-ában foglalt felhatalmazás nem terjedhet ki álláspontjuk szerint a szolgálati idő meghatározásának korlátozására, ilyen szabályokat az Alkotmány 8. § (2) bekezdése alapján mint alapvető jogra vonatkozókat csak törvény állapíthat meg.

B/ A Minisztertanács elnöke megbízásából az Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság vezetője tett észrevételt Üveges Sándor indítványára. Álláspontja szerint az 1690/1945. (V. 10.) M. E. rendelet politikai megítélése nem tartozhat a társadalombiztosítási szervek hatáskörébe. A társadalombiztosítás igazgatási szerveinek a jogalkotás során abból a tényből kell kiindulniuk, hogy a csendőrség volt tagját a fenti jogszabály szerint létesített bizottság igazolta-e, az igazolás, illetve annak megtagadása okát nem vizsgálhatják. További érvként említette, hogy a társadalombiztosítás biztosítási jellegéből következik, hogy minden ellátásra jogosultságnak feltételei és korlátai vannak. E feltételek megállapítását korábban aktuálpolitikai megfontolások befolyásolták ugyan, a korlátozások azonban fokozatosan enyhültek. Ez azonban sohasem történt - és az észrevételező álláspontja szerint nem is történhetett - visszamenőleges hatállyal, hanem csak az új jogszabály hatálybalépését követően nyugdíjba vonulókra vonatkozott és vonatkozhat, mert ezzel ellentétes megoldás jogbizonytalanságot okozott volna és technikailag is végrehajthatatlan lenne. A kifogásolt jogszabály rendelkezés hatályon kívül helyezése véleménye szerint ezért célszerűségi okból sem indokolt, hiszen az időmúlásra tekintettel alig érintene valakit. Az észrevételező szerint a társadalombiztosítás 1975-ben kialakított feltételrendszere annak megalkotásakor nem volt alkotmányellenes és azt akkor a Minisztertanács a jogalkotási előírásoknak megfelelően állapította meg.

III.

Az Alkotmánybíróság az egyesített indítványt megvizsgálta és azt az alább kifejtett indokok alapján részben megalapozottnak találta.

Az Alkotmánybíróság hatáskör hiányában nem vizsgálta a csendőrség tagjainak felelősségét, csupán a felelősség megállapításának és a szankció elrendelésének módját. Döntése nem befolyásolja az egyénileg, bírósági vagy egyéb hatósági eljárás során felelősségre vont volt csendőrségi tagok felelősségét.

A hatályos Alkotmány 57. § (1) bekezdése szerint a Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.

A törvény, bíróság előtti egyenlőség kívánalma magában foglalja, hogy a törvény elé jutás feltételei és a törvény előtt a bizonyítás módja is mindenki számára azonosak legyenek. Az 1690/1945. M.E. rendeletnek a szankciót elrendelő és a mentesülést szabályozó rendelkezései a későbbiek során a fenti, későbbi alkotmányi rendelkezésbe ütköztek, így ezen oknál fogva alkotmányellenessé váltak.

A csendőrség volt tagjainak szolgálati idő számítására vonatkozó, az időközben hatályon kívül helyezett 17/1975. (VI. 14.) MT rendelet 124. §-ában és a 89/1990. (V. 1.) MT rendelet 150. §-ában foglalt más jogszabályra utalás nem volt, illetve önmagában nem alkotmányellenes. A társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény a szolgálati idő számítására vonatkozóan az 54. §-ában csak azokat a jogviszonyokat tartalmazza, amelyek alapján bizonyos idő szolgálati időnek számít. A törvény 57. § (1) bekezdése felhatalmazást ad a Minisztertanácsnak, hogy a szolgálati időre vonatkozó részletes szabályokat és a beszámítás feltételeit megállapítsa és elrendelhesse egyéb idők

beszámítását is. A sérelmezett jogszabályi rendelkezések megállapításakor a Minisztertanács e felhatalmazást nem lépte túl, a szolgálati idő beszámításának lehetőségét nem szűkítette törvényellenesen, hanem az ideiglenes nemzeti kormánynek az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1944. december 22-i határozati felhatalmazása alapján szintén törvényi erővel rendelkező 1690/1945. M.E. rendelete által előállott jogi helyzetnek megfelelően szabályozta a csendőrség volt tagjai szolgálati idejének beszámíthatóságát, a már megszűnt igény nemlétező voltát állapította meg. A Minisztertanács jogosultsága arra, hogy egyéb idők beszámítása tárgyában rendelkezék, nem jelent egyben erre vonatkozó kötelezettséget is. E felhatalmazás a törvényben felsoroltakon kívüli jogviszonyokon alapuló időkre vonatkozik, nem a volt csendőrök törvényben is említett jogviszonyán alapuló idejére.

A csendőrség volt tagjainak szolgálati idejére vonatkozó rendelkezések azért voltak alkotmányellenesek, mert alkotmányellenes rendelkezések alkalmazását, azok alkalmazása eredményeként bekövetkezett jogkövetkezmények figyelembe vételét írták elő.

Az Alkotmánybíróság az 1690/1945. M. E. rendelet és a 17/1975. (VI. 14.) MT rendelet 124. §-a tekintetében az időközbeni hatályon kívül helyezés miatt nem rendelkezett meg határozatában az alkotmányellenességről. A 89/1990. (V. 1.) MT rendelet 150. §-át pedig alkotmányellenesség miatt megsemmisítette.

Az Alkotmánybíróság nem vizsgálta a megsemmisített rendelkezést részleteiben, így azt sem, hogy az nem csak a csendőrségi, hanem az azt megelőző közszolgálati idő figyelembevételét tiltotta meg, mert a rendelkezés egészének alkotmányellenességét már a fenti indok alapján megállapította.

A fenti, alkotmányellenesnek talált rendelkezés alkalmazása folytán a csendőrség volt tagjai nyugdíjának kiszámításakor nem vették figyelembe a csendőrségi és az azt megelőző közszolgálati időt. Az Alkotmánybíróság a 89/1990. (V.1.) MT rendelet 150. §-át a jogszabály kihirdetése napjára visszamenő hatállyal semmisítette meg és feljogosította az alkotmányellenesnek talált jogszabályok által érintetteket, hogy azok alkalmazásának felülvizsgálatát utólag kérhessék. E rendelkezés hiányában az alkotmányellenesség megállapításának és a jogszabály megsemmisítésének nem lett volna kihatása koruk miatt az érintettek többségére, akiknek a nyugdíját korábban már megállapították. Az érintettek a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény 98. § (1) bekezdésének 2. mondatában foglalt általános szabály szerint igényüket visszamenőleg legfeljebb hat hónapra érvényesíthetik.

Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy ezen döntése nem zárja ki azt, hogy a jogalkotó egyes, egyénileg már felelősségre vont és bűnösnek talált személyekre vonatkozóan a szolgálati idő figyelembe vételét alkotmányos módon korlátozza, ha erre az akkori eljárások során az 1690/1945. M.E. rendelet általános szabálya folytán nem került sor.

Az Alkotmánybíróság H.M. és dr.M.I. az 1690/1945. M.E. rendelet, Ü.S. pedig ugyanezen rendelet 1. § (3) bekezdésének és 2. § (5) bekezdésének megsemmisítésére vonatkozó indítványát visszautasította, mert a sérelmezett jogszabály már az indítványok benyújtásakor sem volt hatályban. Az

Alkotmánybíróság Sz.B. alkotmányjogi panaszát visszautasította, mert az tartalma szerint nem az ügyében alkalmazott jogszabály alkotmányellenességére vonatkozott, hanem e jogszabály törvénysértő alkalmazását sérelmezte, a jogalkalmazás felülvizsgálata azonban nem tartozik az Alkotmánybíróság hatáskörébe. L.I., dr.B.F., B.I., S.F. és dr.M.I. alkotmányjogi panaszát az Alkotmánybíróság pedig azért utasította vissza, mert nem feleltek meg az 1989. évi XXXII. törvény 48. § (1) és (2) bekezdésében foglalt feltételeknek.

A határozat közzétételére vonatkozó rendelkezés az 1989. évi XXXII. törvény 41. §-án alapszik.

Budapest, 1991. augusztus 15.

*Dr. Kilényi Géza Dr. Vörös Imre - alkotmánybíró alkotmánybíró
Dr. Zlinszky János - előadó alkotmánybíró*

II.

Dr. Zlinszky János alkotmánybíró párhuzamos véleménye

I.

A határozat a 89/1990. (V.1.) MT rendelet 150. §-át azért minősítette alkotmányellenesnek, mert alkotmányellenes jogszabály, a csendőrség felosztatásáról és az államrendőrség megszervezéséről szóló 1690/1945. M.E. rendelet alkalmazását írta elő. Ez utóbbi, időközben hatályon kívül helyezett rendelet a határozatban kifejtettek mellett véleményem szerint az alábbiak miatt is alkotmányellenes volt:

1. Minden modern jogrendben és Magyarországon is általános jogelvként érvényesül, hogy a szankcióval sújtani rendelt cselekményt vagy mulasztást az elkövetéskor hatályos jogszabályok szerint kell elbírálni. Ugyancsak általános jogelv a kollektív szankció alkalmazásának tilalma. E jogelveket csak kevés, indokolt kivétel töri át.

Az 1690/1945. M.E. rendelet nem cselekményt vagy mulasztást rendelt szankcionálni, hanem pusztán azt a tényt, hogy valaki csendőr volt. A szankciók, az illetmény, nyug- és kegydíj igény megszűnése minden volt csendőrségi személyt és hozzátartozóit érintették egyéni vizsgálat és elbírálás nélkül. A rendelet 1. § (1) bekezdése a csendőrségnek mint testületnek a felelősségét állapította meg.

Vizsgálendő tehát, hogy indokolt volt-e a fenti két jogelv áttörése, megalapozott volt-e a kivételes szabályozási mód.

A csendőrséget a közbiztonsági szolgálat szervezéséről szóló 1881:III. törvénycikk hozta létre közbiztonsági szolgálat ellátására a városi rendőrségtől eltérő, vidéki illetékességgel. A csendőrség területét az 1922:VII. törvénycikk a belügyminiszter kizárólagos alárendeltségébe utalta. A csendőrségen belül, illetve annak testületén kívül az általános feladatoktól eltérő csendőri kötelek felállítására is sor került, például a hadseregen belüli rendészeti szolgálat ellátása a tábori csendőrség feladata volt.

A szervezettel szemben alkalmazott szankció egyik alapvető feltétele, hogy tagjai bűnös célok érdekében együttműködjenek, a csoportot bűncselekmények elkövetésére hozzák létre vagy használják fel. A csendőrség tagjai sorába lépő személyek a testület törvényben lefektetett célkitűzéseiből nem következethettek arra, hogy ott bűncselekménynek minősülő cselekményeket kell majd elkövetniük feladatuk teljesítése során.

A testület soraiban elkövetett cselekmények miatt felelősség nem terheli azokat, akiknek nem volt tudomásuk a szervezet cselekményeiről, valamint akiket állami kényszerrel soroztak be, hacsak nem vettek részt személyesen a szervezet tagjaként szankcionálandó cselekmények elkövetésében. A szervezet bűnös céljának deklaráció hiányában az utóbbi feltételek megállapításához nem elegendő maga a tagság ténye, azok teljesülését egyénileg, személyes felelősségrevonás során kell elbírálni. Nem állapítható meg, hogy a csendőrség minden tagja tudott vagy teljes bizonyossággal tudhatott olyan, a szervezet egyes alakulatai vagy más csendőrségi testületek által elkövetett cselekményekről, amelyekre tekintettel a rendelet a szankciót elrendelte. A csendőrség tagjai tekintetében az 1690/1945. M.E. rendelet egyébként nem zárta ki az egyéni felelősségrevonást és egyéb, az illetmény, nyug- és kegydíj megszűnésén kívüli szankció alkalmazhatóságát. A felelősségrevonáskor hatályos jog pedig lehetőséget adott volna egyedi ügyben is a nyug- és kegydíj igény elvesztésének szankcióként való alkalmazására.

A kollektív felelősség és szankció alóli mentesülésre a volt csendőrségi személyeknek csak saját kérésre lefolytatott igazolási eljárással nyílt lehetőségük. Ennek során azonban őket terhelte a bizonyítási kötelezettség. Az a szabály, amely szerint nem volt elegendő annak bizonyítása, hogy nem követtek el szankcionálandó cselekményt vagy mulasztást, hanem aktív vagy passzív ellenállást tanúsítását kellett bizonyítani, a mentesülési lehetőséget nagy mértékben leszűkítette és a felelősséget objektív irányba mozdította.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a más, jóval jelentősebb, például büntetőjogi szankciónak egyéni felelősségrevonás során történő alkalmazhatóságával szemben a volt csendőrségi tagokkal szemben illetmény, nyug- és kegydíj igény megvonás kollektív szankciójára a csendőrségi tagok nagy számára tekintettel, különben egyénenként lefolytatandó eljárások megtakarítása végett, célszerűségi okból került sor. Ez azonban nem alapos indok arra, hogy a kollektív felelősség megállapíthatóságának tilalma ne érvényesüljön. A büntetőjogi egyéni felelősségrevonás során e szankció alkalmazására is sor kerülhetett volna visszamenőleges hatállyal olyan cselekményekre is, amelyek az elkövetés idején nem voltak bűncselekmények, az egyes bűncselekményekre vonatkozó speciális szabályok szerint. A fentiek alapján megállapítható, hogy az 1690/1945. M.E. rendeletnek az illetmény, nyug- és kegydíj igény megszűnésére és a mentesülésre vonatkozó rendelkezései a jogszabály megalkotásakor is a magyar jogrend alapvető jogelveibe ütköztek.

2. Az 1949. évi XX. törvény 49. § (1) bekezdése a Magyar Népköztársaság polgárai számára a törvény előtt egyenlőséget és egyenlő jogokat biztosított. Az Alkotmány eredeti szövegezésének e szabályába is ütköztek az 1690/1945. M. E. rendeletnek a csendőröket kollektívan sújtó szabályai.

3. Az 1947. évi XVIII. törvénnyel kihirdetett Párizsban 1947. évi február hó 10. napján kelt békeszerződés 2. cikk 2. pontjában foglalt kötelezettségvállalás szerint a Magyarországon életben levő jogszabályok tartalmukban a magyar állampolgárságú személyek között nem fognak különbséget tenni.

Az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában Magyarország kötelezte magát arra, hogy tiszteletben tartja a 14. cikkben foglalt rendelkezést, amely szerint a bíróság előtt mindenki egyenlő és mindenkinek joga van ahhoz, hogy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el, valamint a 26. cikkben foglalt rendelkezést, amely szerint a törvény előtt minden személy egyenlő.

Magyarország fentemlített vállalt nemzetközi kötelezettségeinek sem feleltek meg a korábban hozott 1690/1945. M. E. rendelet rendelkezései.

II.

Az 1690/1945.M.E. rendelet alapján illetmény, nyug- és kegydíj igények szűntek meg. Megállapítható, hogy a jogalkotó és a jogalkalmazó e rendelkezést nem szorosan, kizárólag azokra vonatkozóan értelmezte, akik a rendelet hatályba lépésekor ezen igényeket már érvényesítették, illetve érvényesíthették volna, hanem azokra vonatkozóan is, akiknek az addig eltöltött szolgálati idejük későbbi szolgálati idő hozzászámításával alapozott volna meg ilyen igényt. A rendelet időközbeni hatályon kívül helyezése nem érintette e meglévő vagy feltételes, szolgálati idő beszámíthatóságára vonatkozó igény elvesztését, mivel az a jogszabály hatályba lépésével következett be. Bár az Alkotmánybíróság a határozata remdelkező részében nem állapította meg sem a rendelet egyes rendelkezéseinek, sem a 17/1975.(VI.14) MT rendelet a csendőrség volt tagjainak szolgálati idő számítására vonatkozó, időközben hatályon kívül helyezett 124. §-a alkotmányellenességét, ezek alkotmányossági minősítésére azonban csak az időközben hatályon kívül helyezés miatt nem került sor.

Dr. Zlinszky János - alkotmánybíró

Az Alkotmánybíróság a 132/B/1990/29/a. számú határozatában az indítványozóknak csak a neve szerepel. A mejelölések a következő személyeket fedik:

Ü. V. - Üveges Sándor budapesti (III. Kerék utca 26. szám alatti) lakos, Sz.B. - Szabó Béla csurgói (Vörösmarty tér 11. szám alatti) lakos, L. I. - Lőrincz István kaposvári (Szántó Imre utca 23. szám alatti) lakos, dr. B. F. - dr. Bordács Ferenc budapesti (III. Szőlő utca 72. szám alatti) lakos, B. I. - Bányai Imre hetényegyházi (Belsőnyír 296. szám alatti) lakos, S. F. - Sitkei Ferenc jákfai (Kossuth Lajos utca 21. szám alatti) lakos, dr. H. T. - dr. Horváth Tivadar kapuvári (Győri utca 54. szám alatti) lakos, H. M. - Hodobay Miklós kazincbarcikai (Szabó Lajos utca 67. szám alatti) lakos, dr. M. I. - dr. Molnár István nyíregyházi (Városmajor utca 28. szám alatti) lakos.

Budapest, 1991. augusztus 13.
Dr. Zlinszky János - alkotmánybíró